

NICOLAI SCLIFOSOVSKI —

PERSONALITATE NOTORIE ÎN ȘTIINȚA MEDICALĂ MONDIALĂ (OMAGIU LA ANIVERSAREA A 180 ANI DE LA NAȘTERE)

Corneliu Năstase,
asistent universitar

Pavel Gnatiuc,
conferențiar universitar

Catedra Stomatologie
Terapeutică, USMF
„Nicolae Testemițanu“
Catedra Odontologie,
parodontologie și
patologie orală, USMF
„Nicolae Testemițanu“

Introducere

În pofida lipsei școlii superioare totuși plaiul moldav s-a făcut renumit printr-o serie de personalități de talie mondială: ... (printre care și) medicul-chirurg și decan la St.Peterburg și Moscova — Nicolae Sclifosovski... [17]

Originar din Dubăsari

Personalitatea remarcabilă a lumii medicale a secolelor XIX și XX, Nicolai Sclifosovski s-a născut pe data de 6 aprilie (pe 25 martie după stil vechi) în a.1836, în suburbia orașului Dubăsari (în prezent — Republica Moldova), din uezdul Tiraspol, gubernia Herson, în cătunul de carantină nr. 2 (după moartea lui Sclifosovski și până la Revoluția din Octombrie cătunul s-a numit *Ferma* (sau *Хымоп, Cătunul lui*) Sclifosovski). Din a.1912 cătunul a intrat în componența orașului Dubăsari, fiind cunoscut actualmente drept cartierul *Sanatoriul TBC* din sectorul *Havuzul Mare* [1,2,5].

Numele de familie a bunicului lui Sclifosovski pe linia tatălui era Склифос (Sclifos). Potrivit prestigiosului *Dicționar Enciclopedic Брокгауз — Ефрон* (din 1890—1907): adevăratul nume de familie a lui Sclifosovski — Sclifos, este unul de origine română, foarte răspândit în Basarabia și România [16], pe care tatăl viitorului savant l-a modificat în stil rusesc.

În Dubăsari a fost botezat la naștere al 9-lea copil al lui Sclifosovski, Nicolai — viitorul medic ilustru. [5] Conform înregistrării bisericești cu nr.10 din 25 martie a. 1836, „la grefierul poliției orașenești Dubăsari, consilierul titular Sclifosovski Vasile al lui Pavel și soția lui legitimă, Xenia lui Mihai, s-a născut fiul Nicolai. Nume i-a dat și botezul a făptuit preotul bisericii Tuturor Sfinților de rit grecesc din Dubăsari, Ioan al lui Toader Ștefanovici, la 5 aprilie (*n.a.*, — după stil vechi). La botez a fost prezent dascălul Mihail al lui Ieremia Dragoș. Nași au fost: comandantul pâlcului de husari alexandrian, cantonat în Dubăsari, colonel și cavaler Vichentie al lui Ivan Navert și al.” [18]. În metrică vedem indicat deja numele *Sclifasovski*, ortografic fiind modificată în *Sclifosovski* mult mai târziu.

În acele timpuri regiunea suferea de sărăcie lucidă și epidemii. Astfel, potrivit statisticilor din perioada respectivă, din 178 copii născuți 100 mureau înainte de a atinge vârsta de un an [12,14].

Tatăl lui Nicolai, Sclifosovski Vasili Pavlovici, în ciuda obârșiei sale nobile, a sărăcit de mult timp și trăia foarte modest [2].

Salariul de grefier într-o agenție de carantină, pe care îl primea Vasili Pavlovici, abia ajungea pentru întreținerea soției și mulțimii de copii. Tatăl i-a învățat pe copii să citească și să scrie, le-a deprins dragostea față de lectură, dar nu a avut posibilitatea de a trimite copiii la școală [12,14].

Deși muncea cu multă sărguință și responsabilitate (fiind menționat prin înmânarea în a.1843 a unei distincții *Pentru activitate infailibilă de 20 ani*) [18], situația familială se înrăutățea cu fiecare an, iar banii câștigați nefiind suficienți nici pentru strictul necesar [2]. Visul de a deveni medic a apărut la Nicolai Sclifosovski din fragedă copilărie. Asupra lui au influențat povestirile mamei și fraților mai mari relativ

Foto 1. Portretul lui Nicolai Sclifosovski, pictor anonim

la activitatea tatălui său, care, fiind angajat la biroul de carantină Dubăsari, a participat la misiuni speciale în timpul epidemiilor de febră tifoidă și de holeră, ce bântuiau în acele vremuri în gubernia Herson [10].

După moartea soției sale, în perioada ravagiilor epidemiei de holeră din Dubăsari, la sfatul de familie Vasiliu Sclifosovschi a propus ca cei mai mici copii din cei 12 să fie dați la orfelinat. Se cunoaște, că tatăl lui Nicolai, Sclifosovschi Vasiliu Pavlovici, obține în a. 1844 copia listei formulare [18, 25], necesară la înscrierea copilului într-o oarecare instituție de învățământ.

În aceeași listă formulară din a. 1844 sunt găsite și alte informații importante, cum ar fi: numele de fată al mamei — Platonov, originară din familie nobilă, capul familiei având la momentul întocmirii documentului respectiv șapte fii și patru fiici: Timofei — 28 ani, Trofim — 24 ani, Andrei — 19 ani, Feodosie — 14 ani, Cornilii — 11 ani, Nicolai — 9 ani, Vasiliu — 4 ani, Maria — 21 ani, Prascovia — 19 ani, Elena — 4 ani și Ana — 2 ani. Timofei și Trofim erau încadrați în serviciu de stat, Andrei și Feodosie — înrolați în batalionul de cantoniști militari din Voronej, iar ceilalți copii „se aflau în grija tatălui” [18,25].

Școlariat la Odesa

În același a. 1844 micul Nicolai a fost nevoit să plece la casa de orfani din orașul Odesa [2]. Până în anul academic 1847—1848 el a învățat la gimnaziul nr. 1 de pe lângă liceul *Richelieu*. La trecerea în clasa a III-a, elevul de 11 ani a fost menționat cu „foaie de laudă”, [18,23], (diploma de onoare fiind înmănată pe data de 11/23 septembrie a. 1848).

Pe 18/23 octombrie a.1848 în imobilul Velicanov de pe str. Preobrajenschi din orașul Odesa a fost inaugurat gimnaziul nr. 2 de băieți, unde au fost transferați 472 elevi ai gimnaziului nr. 1, printre care se număra și Nicolai Sclifosovschi [18,24].

Acest gimnaziu s-a impus rapid drept una din cele mai importante și prestigioase instituții de învățământ școlar din Odesa grație calității cursului didactic. Din 29 ore de sarcină didactică săptămânală 18 ore erau dedicate studierii limbilor: rusă, latină, greacă, germană și franceză. Celelalte ore reveneau studierii ciclului teoretico-umanitar, unui șir de discipline sociale [13].

Foto 2. Gimnaziul nr. 2 din Odesa

Între timp, tatăl lui Sclifosovschi s-a îmbolnăvit și a murit, fiind înmormântat la cimitirul rus din cartierul Lunga a orașului Dubăsari [5,6].

Posibil, soarta părinților l-a determinat pe Sclifosovschi în alegerea viitoarei profesii pentru întreaga viață [7].

Studiile la facultatea de medicină a Universității Imperiale din Moscova

În a.1854 a absolvit cu medalia de argint *Gimnaziul nr. 2* din Odesa, ceea ce a făcut posibilă admiterea la studii gratuite (cum s-ar fi spus astăzi, *la buget*) la facultatea de medicină de la Universitatea Imperială din Moscova. Era faimoasă în acea perioadă prin iluștrii profesori: Basov V.A. (unul din chirurgii de frunte ai Imperiului Rus ai aa. 1840-1870, fondatorul curentului clinico-experimental din chirurgia rusă), Inozemțev F.I. (chirurg excepțional, savant și pedagog talentat, cunoscut și prin faptul că a aplicat pentru prima dată în Rusia la 1 februarie a.1847 narcoza cu eter la efectuarea unei intervenții chirurgicale) și al. Inozemțev F.I. a fost cel care a determinat finalmente alegerea de către Nicolai Sclifosovschi a profesiei de medic-chirurg [13]. Nicolai Sclifosovschi cu multă căldură și recunoștință scria despre rolul *Alma Mater* în viața sa: „Universității moscovite îi datorez educația, evoluția; de-aici am preluat acele idealuri, care mi-au luminat și călăuzit continuu activitatea practică” [22].

Fiind admis la prestigioasa Universitate, i-a fost alocată și o bursă în valoare de 14 ruble, trimisă cu *punctualitate variabilă* de către Departamentul de Asistență Socială (autoritate tutelară de stat) din Odesa. Așa cum banii alocați frecvent întârziu să vină, studentul se vedea nevoit să tragă o fugă până la rectorul Universității și să împrumute de la acesta nestingherit câteva ruble până la sosirea „salariului” [7,10].

Cadrele didactice și conducerea universitară au fost pur și simplu fascinați de stăruința și excelența în studii a studentului moldovean, încât, foarte curând după înmatricularea acestuia, a fost emis ordinul „Despre transferul pupilului Departamentului de Asistență Socială din Odesa, — Nicolai Sclifosovschi, — la întreținere de stat”. (*Sic!!! Atitudinea capului universitar și profesorilor moscoviți etalând niște tradiții protectoare și iluministe admirabile față de studenții talentați și perseverenți*) [2].

La al cincilea an de studii lui Sclifosovschi i-a fost acordată ocazia, împreună cu câțiva colegi de-ai săi, să ia examenul pentru susținerea gradului de doctor în medicină [10].

În a.1859 Sclifosovschi a absolvit facultatea de medicină a Universității Imperiale din Moscova.

Proaspătul absolvent refuză dreptul extraordinar de a susține examenul pentru obținerea gradului de doctor în medicină. Nicolae, proaspăt împlinind 23 de ani, motivează amânarea teoriei și plecarea la Odesa prin necesitatea „de a obține abilități practice”. La mijloc fiind și motivul de cândva — *lipsa banilor* [11].

Până și plecarea, conform repartizării, la Odesa viitorul Profesor a amânat-o două luni bune din aceleași considerente [10].

Carieră strălucită

În călătoria de la Moscova spre Odesa a trecut prin orașul de baștină pentru a-și vizita rudele apropiate. Aici a fost nevoit să zăbovească o lună (*trei august — opt septembrie a.1859*) la rugămintea șefului guberniei Herson de a suplini funcțiile de medic-șef la Spitalului Orășenesc Dubăsari, doctorul local fiind în acea perioadă căzut la pat [5,7].

Sosind la Odesa, a preluat funcția de intern (medic asistent) în serviciul de chirurgie al Spitalului Orășenesc Odesa, iar în curând, grație pregătirii sale, a fost promovat în postul de șef al acestui departament [1,2].

Foto 3. Tânărul Nicolai Sclifosovschi

Tot timpul liber, el și-a perfecționat abilitățile chirurgicale, și în a.1863, adică în mai puțin de patru ani, a luat gradul de doctor în medicină, susținând în Harkov la vârsta de 27 de ani teza de doctorat cu tema „Despre tumoarea parauterină sangvină” [1,2,5,9].

Cariera tânărului doctor evolua într-o ascendență galopantă, dar sigură. Sclifosovschi tot mai des apărea cu raporturi de cazuri clinice la conferințe și congrese medicale ale societăților științifice [1,2].

Cu el au început să colaboreze așa medici și savanți deja celebri ca Inozemțev și Pirogov [1,2].

Deși ajuns la un profesionalism indubitabil, continua să considere că încă nu are experiența și cunoștințele suficiente. [9] Și acest „of” fiind constatat în situația, când numele lui Sclifosovschi a început să răsunet tot mai des în afara hotarelor Imperiului Rus [1,2].

În a.1866 Sclifosovschi plecă într-o deplasare de durată în străinătate. Pe parcursul a doi ani a reușit să lucreze în Anglia, Franța și Germania, tânărul savant studiind meticolos particularitățile diverselor școli chirurgicale și a organizării asistenței medicale vest-europene [9].

Stagierea în străinătate i-a oferit ocazia de a cunoaște personal somități medicale ale Europei [1,2].

În aa.1866—1867 Sclifosovschi a lucrat în Germania, la Institutul de medicină morfopatologică a faimosului profesor Virchow și la Clinica chirurgicală a consacratului profesor Langenbeck; în armata pr-

sacă a lucrat în calitate de chirurg la posturi de pansament, spitale de campanie și infirmerii. Apoi, a urmat clinică *Clomarte și Nélaton* în Franța, iar în Anglia — la *Simpson* [5,8].

Rapoartele sale, prezentate la congresele chirurgicale europene, au atras atenția specialiștilor din domeniu și i-au creat un renume în lumea medicală internațională [1,2,9].

În perioada respectivă a rămas impresionat de lucrările faimosului chirurg Lister, care în premieră a fundamentat *necesitatea sterilizării instrumentelor chirurgicale și a câmpului chirurgical*. Astăzi este dificil să-ți imaginezi că la mijlocul secolului trecut, majoritatea chirurgilor o considera *absolut inutilă* și chiar *dăunătoare!* [9]

Este unul din pionierii elaborării și implementării tehnicii practice de dezinfecție chirurgicală [9].

De mai multe ori Nicolai Sclifosovschi a participat ca medic la diverse campanii militare. De ex., la cele din perioada războiului austro-prusac în timpul formării (reciclării) sale în străinătate (1866—1868) [5].

Foto 4. Războiul austro-prusac

Când a început războiul austro-prusac, Sclifosovschi a primit permisiunea guvernului austriac de a merge pe front [9].

După încheierea păcii, cu noi cunoștințe și abilități perfecționate, Nicolai Vasilevici a revenit la Odessa, reluându-și activitatea, operând mult și virtuos [9,12].

La întoarcerea în Rusia a emis o serie de lucrări (lista acestora este prezentată în teza lui Lopatto K.E. „Catedra de patologie chirurgicală de pe lângă Academia Imperială Medicală Militară” din a.1898) [5,8]

În a.1866 Sclifosovschi a fost promovat social drept *asesor de colegiu*, iar în a.1868 — drept *consilier de instanță*. Printr-o ordonanță a general-governatorului Moldovei Noi (Novorosiei) și Basarabiei, și de comun acord cu Duma Odesei, la 27 ianuarie a.1869 el este numit în postul de medic superior al spitalului orășenesc [12].

Pe data de 8 ianuarie a.1870 decanul Facultății de Medicină a Universității Sf. Vladimir din Chiev a prezentat Consiliului Științific raportul profesorului universitar Karavaev V.A., în care ultimul solicita alegerea chirurgului Sclifosovschi N.V. în calitate de *profesor universitar extraordinar* la catedra de chirurgie [5,8,12].

Societatea orășenească din Odesa, aflând despre această propunere și nedorind pierderea faimosului chirurg, a decis să-i ofere un salariu de profesor univer-

sitar plus alte beneficii și privilegii. Impresionează formularea acestei propuneri înscrisă în dosarul lui personal: „Luând în considerație folosul enorm adus urbei, și pentru a-l reține cu traiul la Odesa, prin decizia Dumei asociate, pe data de 9 februarie a.1870 s-a stabilit: *de a mări salariul Dlui Sclifosovschi până la 2800 p. cu amendamentul, că acest spor la salariu a fost atribuit nu poziției, ci luând în considerație personalitatea internului Sclifosovschi* “. La solicitarea general-gubernurului Novorosiei și Basarabiei, pe data de 10 iunie a.1870 moldoveanului aclamat i-a fost acordată distincția de *Cavaler al Ordinului Sf. Ana de gradul 3* [12].

Refuzând oferta generoasă, Nicolai a acceptat invitația de a se muta la Chiev, și pe data de 6 martie a.1870 a fost ales drept profesor extraordinar al clinicii chirurgicale a Spitalului Universitar Sf. Vladimir din Chiev și confirmat în această funcție. În conformitate cu Carta Universității Nicolai Sclifosovschi a fost numit stagiari supranumerar la Spitalul Militar din Chiev. Înaltul ordin referitor la numirea sa a fost semnat pe data de 07 februarie 1871 [12].

Nicolai Sclifosovschi preda obiectul de chirurgie teoretică studenților semestrelor 5-6 câte 2 ore pe săptămână, ținea cursul de chirurgie clinică spitalicească pentru studenții semestrelor 9-10 câte 6 ore pe săptămână, citea notele de curs relativ la „știința bolilor sifilitice cu aspecte clinice“ câte 1 oră pe săptămână.

În clinica universitară Nicolai Vasilievici era asistat de către doctorele Adolf Fleischer, detașat la 24 septembrie a.1870 la spitalul militar din Chiev, unde temporar, în bază de contract, suplinea funcțiile de intern al clinicii cu salariu lunar de 50 de ruble de argint, alocat din fondurile speciale ale Universității. Ulterior, Fleischer a devenit un faimos chirurg militar și savant notoriu [12].

Revenirea în țară, însă, nu a fost pe mult timp, pentru că a început războiul franco-prusac [9].

Din 25 septembrie a.1870 profesorul extraordinar Nicolai Sclifosovschi a condus clinica chirurgicală spitalicească, înlocuind profesorul titular Hubbenette H.Ya., plecat pe frontul franco-prusac [12].

În curând Sclifosovschi a trebuit să plece și el la război, unde a lucrat din nou în calitate de medic de regiment, iar în condițiile spitalelor de campanie germane a continuat să studieze chirurgia militară [9,12].

Pentru eroismul manifestat în una din lupte, a fost decorat cu ordinul *Crucea de Fier* [11,12,13].

După câteva luni, Nicolai Vasilievici s-a întors de pe front la Universitatea Sf. Vladimir, unde a lucrat doar o perioadă scurtă de timp [9,12].

Deja în a.1871 el a fost ales în calitate de *Profesor ordinar* al catedrei de patologie chirurgicală a Academiei medico-chirurgicale din Sanct-Petersburg — singura instituție de învățământ din Rusia, în care erau pregătiți medici militari [9,12].

Din acel moment, începe ascensiunea rapidă a faimei lui Nicolai Sclifosovschi drept chirurg strălucit, savant ilustru și personalitate publică notorie. Pe lângă predarea la Academia medico-chirurgică și ulterior — la Facultatea de Medicină a Universității din

Moscova, el a deținut postul de director și profesor al Institutului Clinic al Înaltei Duceze Elena din Sanct-Petersburg, a fost președinte al multor congrese (Pirogov) pan-rusești, al primului Congres Internațional al Medicilor din Moscova și al primului Congres pan-ruseesc al chirurgilor, membru consultant al Comitetului Științific medical militar, membru al Consiliului Director al Ministerului educației. Despre aceasta latură a vieții omului de știință Nicolai Sclifosovschi există multe mărturii literare [12].

În Sanct-Petersburg Sclifosovschi a activat timp de cinci ani, după care a plecat la războiul balcanic, iar apoi — și la cel ruso-turc, unde a conlucrat cu remarcabilul chirurg rus Pirogov N.I., ultimul semnând mai târziu o referință privitor la excelența pregătirii profesionale a colegului său.

În a.1870, la sfatul lui Pirogov, a fost invitat să conducă catedra de Chirurgie la Facultatea de Medicină a Universității din Chiev [1,5].

În a.1871 a fost transferat la catedra de patologie chirurgicală de la Academia Medico-chirurgică Imperială din Sanct-Petersburg [1,5,8].

La război ca la război

În campaniile militare ale războaielor balcanice (aa. 1876—1878) el a diversificat, aprofundat și perfecționat experiența practică de activitate în centrele de pansamente, în calitate de chirurg militar [5].

În a.1876 Nicolai Sclifosovschi, devenit deja cunoscut în comunitatea medicală, a lucrat timp de 4 luni în calitate de chirurg consultant în spitale militare ale Crucii Roșii din Muntenegru, iar apoi în cele de pe malurile Dunării. În calitate de consultant la Crucea Roșie, Sclifosovschi a trebuit să asocieze munca de chirurg cu o activitate managerială multilaterală [9].

A fost implicat în calitate de chirurg șef al armatei ruse în războiul ruso-turc (aa.1877—1878), izbucnit după revoltele din Balcani [2,5,8].

Foto 5. Spital militar de campanie rusească de triere și amplasare a răniților în perioada războiului ruso-turc 1877—1878. România

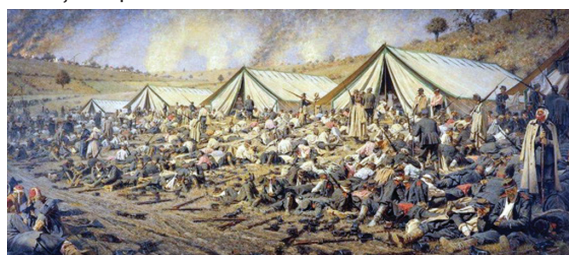

Foto 6. Centrul de pansare al lui Nicolai Sclifosovschi, sub Plevna, în războiul ruso-turc 1877—1878. Pictorul, Vasili Vereșceaghin, l-a asistat de multe ori pe faimosul chirurg în cortul de operații

Foto 7. Grup de care sanitare sub Plevna, în războiul ruso-turc 1877—1878

În timpul luptelor sângeroase de lângă Plevna și la poalele muntelui Șipca, căruțele cu răniți soseau la spitalele de campanie una după alta. Nicolai Sclifosovschi se vedea nevoit, uneori, să nu părăsească sala de operație zile la rând, pentru a acorda asistență medicală tuturor celor care aveau nevoie de ea [2,9,12].

Kovanov V. relatează despre Nicolai Vasilievici, că „molipsea toată lumea din jurul său cu o capacitate de muncă de necomparat, insuflând tuturor curaj și optimism, făcându-i să suporte toate greutățile și lipsurile vieții de război fără să-și plângă de milă“ [12].

Foto 8. Sofia Alexandrovna, a II-a soție a lui Nicolai Sclifosovschi

Sofia Alexandrovna, care și-a urmat soțul pe front, își amintește: „Adesea, după trei sau patru intervenții chirurgicale, una după alta, într-o sală de operație cu un aer frecvent ajuns la temperaturi ridicate și îmbăcsit cu vapori de acid carbolic, eter, iodoform, el venea acasă cu dureri de cap îngrozitoare...“. Intervențiile chirurgicale se făceau sub focul inamic, iar țipetele răniților acopereau canonada salvelor de tun. Medicii își riscau viața la fel de mult ca soldații din prima linie [2].

Foto 9. Operațiile se făceau sub focul inamic

Mulți dintre cei care au fost răniți, participând la luptele războiului ruso-turc, au supraviețuit doar datorită lui Sclifosovschi. [2] Mai târziu, s-a calculat că în timpul acestor lupte el a operat mai mult de zece mii de răniți [2,9].

Foto 10. Mulți răniți au supraviețuit doar datorită lui Sclifosovschi. Participanți la luptele războiului ruso-turc într-un spital militar

Aplicarea obligatorie de către chirurgii militari a protocoalelor de dezinfectare a instrumentelor și a câmpului operator, elaborate și impuse de către chirurgul șef al armatei ruse, au redus semnificativ mortalitatea în rândul răniților [2].

Și aceasta în condițiile când în majoritatea țărilor europene, mai cu seamă în Rusia, implementarea antisepticii întâlnea o rezistență puternică la toate nivelele. Până atunci nimeni din partizanii faimoși ai anticepticii din Rusia (N.I. Pirogov, E. Bergman, K. Reyer) nu au reușit să convingă societatea medicală de necesitatea aplicării pe larg a principiilor lui Lister [5].

Pentru participarea la luptele de la Plevna, fiind apreciate „dedicarea și curajul“ lui Sclifosovschi, acesta a fost decorat cu *Ordinul Sf. Vladimir de gradul trei* [12].

Nicolai Pirogov ținea mult la Sclifosovschi. El a intuit din prima întâlnire talentul acestuia și l-a recomandat pentru catedra de chirurgie teoretică. Și n-a greșit. Deoarece Sclifosovschi a devenit în final un chirurg strălucit... A avea puțin peste patruzeci de ani, dar numele său deja era pus în rând cu cel al lui Pirogov [15].

Foto 11. Nicolai Sclifosovschi în vizită la faimosul prieten Nicolai Pirogov

Participarea lui Sclifosovschi la războaiele secolului al XIX-lea l-au format în măsura de a deveni unul din pionierii chirurgiei de campanie și chirurgiei OMF moderne. Grație cercetărilor sale științifice și acțiunilor de popularizare în Rusia au început să folosească antiseptice, să dezinfecteze instrumentele chirurgicale, iar milioane de pacienți au evitat cumpăna septicemiei și altor complicații postoperatorii [15].

Activitatea în condiții de război i-a oferit lui Sclifosovschi un bogat material primar pentru publicarea mai multor lucrări de *medicină militară* și de *organizare a serviciului medical militar* (eng. *military medical business*) (o listă a acestora — în Lopatto tezei): „Transportarea răniților în timp de război“ („Медицинский Вестник“, a.1877) și altele. În „Activitatea noastră spitalicească în condiții de război“ Sclifosovschi remarcă progresul managementului *serviciului medical în condiții de campanie* pe parcursul războiului din aa.1877—1878, și critică dualismul puterii administrației medicale militare din perioada belică [5,8].

Întoarcerea la Moscova

După încheierea victorioasă a războiului, Nicolai Sclifosovschi s-a întors în Rusia. În a.1878 a fost promovată drept Profesor la Universității din Moscova [2].

Doctorul era încă relativ tânăr, dar deja în a.1878 i-a fost încredințată conducerea clinicii chirurgicale al baronetului *Yakov Villie*. A fost o adevărată provocare, deoarece la acel moment clinica se afla într-o stare absolut delăsată [2,15].

Dar, Sclifosovschi a îndrăznit să accepte oferta. În curând instituția respectivă a devenit una din cele mai bune spitale din Europa [2,15].

Mulți membri ai Academiei s-au opus în acea perioadă primirii lui Sclifosovschi în rândurile ei. Căci „... este prea tânăr, și umblă cu niște *idei inovatoare*...“ Conform lui Covanov V., chirurgii clinicieni, Doctorii Bogdanovsky E.I. și Korzeniowski I.O. s-au comportat cu tânărul coleg urât de tot, văzând în el o personalitate în ascensiune și adversar la propriu. Susținători ai vechilor tradiții și contrar bunului simț, s-au opus vehement și fățiș introducerii noilor idei progresiste în chirurgie, ținând morțiș să blocheze implementarea „modului antiseptic de vindecare a rănilor“ [15].

Profesorul universitar Ipolit Korzeniowski, fiind un chirurg format în tradițiile școlii franceze, nu tăgăduia să se exprime ironic, ținând prelegeri, despre metoda de dezinfectare a lui Lister: „Nu este ridicol ca unui așa om mare cum e Sclifosovschi, să-i fie frica de niște creaturi mici, cum sunt bacteriile, pe care el nici măcar nu le poate vedea!“ [15].

Doar că Nicolai Sclifosovschi, datorită caracterului său îndârjit și autorității sale deja indubitabile, a insistat până a reușit să zdrobească această *frână a științei medicale*, mai întâi la Moscova și apoi în întreaga Rusie. La *Primul Congres Pirogov* din a.1885, el a prezentat un discurs strălucit în apărarea antisepticii [5].

În această perioadă Sclifosovschi a publicat o serie de lucrări: „Rezecția ambelor maxilare“ („Военно-Медицинский Журнал“, 1873), „Tratamentul chirurgical al anchilozii articulației genunchiului“ („Протоколы Общества Русских Врачей“, 1873—1874), „Rezecția gușei“, „Neoplasm papilar (Papilom) al ovarului și excizia lui“ (1876) și altele [5,8].

Apoi, familia s-a mutat la Sanct-Petersburg, unde Sclifosovschi a fost numit director al Institutului clinic Elepinsk de reciclare a medicilor și șef al uneia din secțiile chirurgicale ale acestui institut [2].

S-a transferat în a.1880 la catedra clinicii chirurgicale de facultate a Facultății de Medicină a Universității Imperiale din Moscova, unde a fost ales Profesor universitar și promovată în funcția de șef, pe care a exercitat-o cu succes [3].

Foto 12. Profesorul Nicolai Sclifosovschi, decan al Facultății de Medicină a Universității Imperiale din Moscova, a.1882

Nu-i plăcea să țină prelegeri, dar la lecțiile lui deschise, prezentate în sala de operații, studenții veneau buluc [3].

Foto 13. Lecții, prezentate în sala de operații

A fost ales de două ori decan al Facultății de Medicină al *Alma Mater*.

Clinica Universitară număra în acea perioadă doar 50 paturi [1,3].

Sub conducerea sa, instituția curativă a devenit cea mai bună din Imperiul Rus [3,9].

Sclifosovschi a fost cel, care primul în Rusia, și unul din primii în Europa, a introdus regulile obligatorii [3,9]:

- medicii să poarte halate albe;
- pacienți înainte de intervențiile chirurgicale să fie spălați și bărbierii;
- în calitate de mese chirurgicale să fie folosite doar cele metalice;
- prelucrarea la cald a instrumentelor și a albiturilor medicale spitalicești [3,9].

Anume în practica cotidiană a clinicii conduse de Scelifosovschi au fost aplicate în premieră aparatele pentru fierberea instrumentelor, pansamentelor, halatelor, mănușilor [3,9].

Toate aceste măsuri au permis reducerea aproape la zero a complicațiilor și a infecțiilor postoperatorii [3,9]. Multe boli și complicații grave, considerate de majoritatea medicilor drept inevitabile și incurabile, au fost învinse doar grație eforturilor lui Scelifosovschi [9].

Înaintarea vertiginoasă către medicina viitorului

În instituția curativă condusă, Nicolai Scelifosovschi efectua cele mai complexe intervenții.

A fost autorul a numeroase tehnici chirurgicale noi, acestea fiind și astăzi prezente în practica medicală uzuală [3].

Principiul conceput de el și înscris în istoria medicinei mondiale drept „Lacătul Scelifosovschi” (sau „Lacătul rusului”) a permis unirea fragmentelor osoase fracturate, în special în caz de neoartroze (articulații false). Astăzi, tehnica respectivă este descrisă în

Foto 14. „Lacătul Scelifosovschi” (figură din manual de chirurgie)

manualele din întreaga lume [2,3].

Pentru prima dată în Rusia Nicolai Scelifosovschi a aplicat laparotomia, gastrostomia (fistulă gastrică), îndepărtarea gutei linguale și herniei cerebrale... El a fost pionier al chirurgiei abdominale, operând prin metode originale boli ginecologice, ale stomacului, ficatului și tractului biliar, ale vezicii urinare [3]. De ex., calculii vezicii urinare și chisturile ovariene eminentul chirurg a început să opereze mai că primul din lume.

Nu accepta să se adreseze „*per tu*”. La asistenții săi se adresa în genul: „Domnule Savițchi, fiți amabil să-mi transmiteți *lapis-ul*” [3].

Ca și colegul său mai în vârstă Botkin, Scelifosovschi a fost un organizator strălucit. Dorința de a servi societatea și-a găsit expresia în instituirea în urma inițiativei sale pe terenul *Девичье Поле* din Moscova a unui campus clinic [1,3,5].

Pentru proiectarea lui, faimosul om de știință a convocat un comitet public, care a reunit experți de frunte ai timpului său [9].

Realizarea neîntârziată a proiectului a devenit posibilă deoarece, făcând uz de autoritatea sa medicală înaltă în societatea oamenilor de afaceri din Moscova, Scelifosovschi a organizat și mediatizat colecta, adunând rapid donații importante, dar deloc suficiente [1,3,5].

Văzând amenințat viitorul proiectului dat, a îmbrăcat uniforma de general, și a cutezat să bată la ușile înalților demnitari de la Moscova. Restul banilor necesari pentru construirea campusului clinic i-a obținut însă, convingându-l într-o audiență personală inopinată pe Witte, ministrul Finanțelor de atunci [1,3].

În ritm rapid în vecinătatea clinicii medicale din *Девичье поле* a fost construit un adevărat orașel, iarăși — cu participarea și sub supravegherea directă, activă a lui Nicolai Scelifosovschi [9].

Foto 15. Campusul clinic din Девичье Поле, Moscova

În același teritoriu, ulterior, au fost ridicate clinicele Universității din Moscova, care actualmente țin de Academia Medicală Secenov (*paradox onomastic în istoria medicinei !?*).

Cu toate acestea, Scelifosovschi nu și-a temperat aspirațiile nici după ce și-a văzut împlinit proiectul campusului.

S-a angajat să popularizeze cele mai recente cunoștințe științifice în rândul practicienilor și, în acest scop, a creat *Societatea Medicilor Ruși* [9].

În incinta instituției create, el a educat propria școală de numeroși discipoli, care au adus o contri-

buție enormă la dezvoltarea chirurgiei în teritoriul Imperiului Rus, dar și în plan mondial[1,3].

Foto 16. Sclifosovschi a educat propria școală de numeroși discipoli

Datorită lui Sclifosovschi, în Rusia au început să fie organizate cu regularitate congresele chirurgicale, convocând medici celebri din întreaga lume[2,9].

Autoritatea lui Sclifosovschi în lumea medicală de atunci a devenit într-adevăr incontestabilă [2].

Foto 17. Portretul Profesorului Nicolai Sclifosovschi, făcut la prezentarea unei prelegeri din cursul de chirurgie de facultate pentru medici cursiști ai Institutului Clinic Imperial al Marii Ducese Elena Pavlovna din Sanct-Petersburg, a.1896.

În special, cel mai mare impact a avut al XII-lea Congres Internațional de Chirurgie, organizat de Sclifosovschi la Moscova în a.1897. La această manifestație științifică au participat numeroși savanți eminenți din mai multe țări, printre care legendarul fiziolog german Rudolf Virchow[9].

Vizitând cu această ocazie clinica lui Sclifosovschi, Virchow a declarat într-un interviu: „Sclifosovschi este șeful instituției invidiate de alte popoare ale Europei!” [9]

Foto 18. Sclifosovschi în compania colegilor și discipolilor (foto)

Împreună cu F. Erisman (autorul bazelor igienei medicale moderne), Sclifosovschi a elaborat *Programul de măsuri igienice*. Fondurile necesare realizării acestui proiect le-a obținut printr-o serie de vizite la Ministrul Sănătății, călătorind special pentru aceasta la Sanct-Petersburg [9].

Lupta pentru monumentul lui Pirogov

Pirogov a fost într-o anumită măsură profesor și prieten pentru Sclifosovschi [3]. Și când Sclifosovschi a diagnosticat destul de timpuriu la Pirogov un cancer lingual, i-a propus de urgență să-l opereze pe faimosul coleg. Îndărătnicia legendară a lui Pirogov a făcut imposibilă intervenția chirurgicală, *mătre*-ul decedând la 23 noiembrie a.1881, după celebrarea jubileului a 50 de ani de activitate științifică, educațională și socială [3,4].

Medicii din toate colțurile ale Imperiului Rus au adunat fondurile necesare pentru ridicarea monumentului la N.I. Pirogov la Moscova. Însă, autoritățile moscovite au refuzat să permită construcția[9].

Atunci, Sclifosovschi a plecat la Sanct-Petersburg și a obținut o audiență la împăratul Nicolai al II-lea. A reușit să convingă persoana augustă să semneze permisiunea de a instala monumentul lui Pirogov, în ciuda faptului că în acele timpuri puteau fi ridicate doar monumente *in memoriam* unor regi și generali, și nicidecum — a unui om de știință. Astfel, pentru prima dată în Rusia, la Moscova în a.1897, grație autorității și insistenței lui Sclifosovschi, a fost inaugurat monumentul dedicat unui savant[3,9].

Mutarea la capitala nordică

În a.1893, la o vârstă trecută deja de 60 de ani, Nicolai a fost numit director al Institutului Clinic Imperial de reciclare a medicilor de sub patronatul Mării Ducese Elena Pavlovna din Sanct-Petersburg, unde a activat până în a.1900[1,2,3].

Această nouă provocare i-a solicitat, de asemenea, eforturi mari, fiind constată necesitatea de a reconstrui clădirile vechi și a le dota cu cele necesare (de ex., la venirea lui Sclifosovschi în postul de șef al acestei instituții a fost organizat, pentru prima dată în Rusia, un cabinet de diagnostic Roentgen) [1,2,3,9].

În cei șapte ani de sub conducerea sa Institutul a devenit o instituție, de care putea fi mândră orice țară europeană [1,2,3].

Fondator al literaturii științifice de profil chirurgical

Sclifosovschi a depus multiple eforturi la crearea revistelor medicale, devenind unul din fondatorii literaturii științifice de profil chirurgical din Imperiul Rus prin lansarea a două publicații periodice — „Хирургическая летопись“ (împreună cu Profesorul Diaconov P.I., aa. 1891—1895) și „Летопись русской хирургии“ (împreună cu Profesorul Veliaminov N.A., aa. 1896—1902), apreciate între timp și în străinătate, și cheltuind cu aceste proiecte pe parcursul editării sume considerabile din banii săi [1,2,3,9,12,13].

La sfârșitul secolului XIX a fost ales membru de onoare al unui număr important de universități din Imperiul Rus, inclusiv al Universității din Moscova, al Royal Society of Surgeons din Londra, Societății Medicilor Cehi din Praga, a Medicilor Chirurghi din Paris și a celei din Budapesta, a 20 societăți științifice rusești [1,2,13].

Mențiuni și decorații

Bărbăția și eroismul, umanismul și devotamentul doctoricesc la salvarea vieții a mii de oameni, manifestate de el pe câmpurile a patru războaie sângeroase, dar și succesele remarcabile, realizate în calitate de medic-chirurg la asistarea răniților, au fost menționate de guvernele mai multor țări. Oficialitățile Imperiului Rus l-au decorat pe Nicolai Sclifosovschi cu *Ordinul Sf. Vladimir de gradul trei* și cu unul de *gradul doi*, Guvernul Prusiei — cu ordinea *Crucea de Fier și Vulturul Roșu*, Guvernul Muntenegrului — cu *Ordinul Sf. Daniil de gradul trei*. [13] Nu dispunem de informații oarecare despre mențiuni din partea României, deși forțele ei armate, aliate Imperiului Rus, au fost implicate în războiul ruso-turc mai că la fel de masiv ca cele rusești, în special în teritoriile unde a acordat asistența medicală nemijlocit Nicolai Sclifosovschi — în luptele crâncene de la Plevna și Șipca. (n.a.)

Aportul lui Nicolai Sclifosovschi din domeniul stomatologiei

Deoarece îl interesau diversele aspecte ale medicinei, Nicolai Sclifosovschi a reușit să contribuie enorm la constituirea și consolidarea chirurgiei OMF și a stomatologiei generale.

Un prinos important la dezvoltarea chirurgiei buco-maxilo-faciale a fost adus de Nicolai Sclifosovschi prin implementarea intervențiilor chirurgicale în cazul unor defecte faciale masive [1].

El a fost primul din lume care a aplicat anestezia locală cu soluție de cocaină la soluționarea chirurgicală a *gurii de lup* (despicăturii palatului). Special pentru chirurgia OMF Sclifosovschi a inventat dispozitivul care permitea menținerea anesteziei generale pe parcursul intervențiilor chirurgicale la maxilare și celor din cavitatea bucală. Grație acestui aparat a reușit să realizeze cu succes diverse operații, printre care și una rarismă — *rezeecția ambelor maxilare cu aplicarea tamponului Trendelenburg* [1].

Din șirul lung de metode inovatorii de operare în terenul OMF mai putem menționa, de ex.:

- rezeecția limbii după ligaturarea prealabilă a arterelor linguale bilaterale în triunghiurile Pirogov, și crearea accesului chirurgical prin regiunea sublinguală;
- tratamentul chirurgical al imobilității mandibulare (anchilozei) cu ulterioara creare a articulației artificiale la colul procesului articular[1].

În baza observațiilor sale clinice, el a elaborat **rețelile pentru îngrijirea postoperatorie a pacienților cu leziuni buco-maxilo-faciale**.

La 22 decembrie a.1879, la Congresul al VI-lea al naturaliștilor și medicilor din Imperiul Rus, a fost votată unanim **propunerea** lui Nicolai Sclifosovschi **de a crea și a înzestra cu autonomie un șir de docenturi (catedre) clinice de boli dentare**[1].

La același congres, el a prezentat raportul „Despre rezistența dinților la locuitorii metropolei“. Acest **raport** Nicolai Sclifosovschi l-a **bazat pe dovezi**, folosind metode de studiu clinico-statistice. *A demonstrat cu prisosință relația dintre susceptibilitatea dinților la leziuni carioase cu expunerea la efectele mediului ambiant, și a subliniat necesitatea de prevenire a cariilor dentare prin acționarea asupra întregului organism* [1].

Eminentul chirurg era de o modestie uimitoare și nu suferea vâlvă creată în jurul numelui său. De exemplu, când a aflat că întreaga lume medicală se pregătește de a sărbători solemn aniversarea lui de 65 de ani, Nicolai Sclifosovschi a refuzat categoric. Însă opunerea lui nu a ajutat la nimic. În Moscova au început să sosească felicitări din întreaga lume. Scrisori veneau cu nemiluita din partea diferitor instituții, de la savanți renumiți, medici și pacienți recunoscători. Doar numărul telegramelor a depășit cifra de patru sute [3,9].

La vârsta de 64 ani, plin de energie și vigoare, cu o poziție financiară și socială sigură, Nicolai Sclifosovschi a fost doborât la pământ de un eveniment tragic, produs în sânul familiei[10].

Unul din fiii marelui chirurg, Vladimir, fiind student la Universitatea din Sanct-Petersburg și la un moment dat îndoctinat de idei revoluționare, s-a alăturat unei organizații teroriste, care i-a încredințat sarcina de a-l omorî pe guvernatorul Poltavei Căterinici, un bun prieten al familiei Sclifosovschi[2,3,5].

Devastat de conflictul psihologic lăuntric, tânărul s-a sinucis[2,3,5].

Petrecându-și fiul în ultimul drum, în alaiul de înmormântare bătrânul tată a suferit un accident vascular cerebral, care l-a afectat pentru restul vieții [2,3,5,10].

După moartea fiului său, chirurgul cu renume mondial s-a retras, practic, din toate activitățile oficiale și a părăsit Sanct-Petersburgul [2,3,5,10].

Ultimii patru ani ai vieții sale Nicolai Sclifosovschi, i-a petrecut la moșia din satul Iacovăț de lângă orașul Poltava [2,3,5,10]. După o recuperare lentă, el s-a implicat în grădinărit [2,5]. Dar ameliorarea a fost de scurtă durată [2,5].

Decesul fiului Constantin la vârsta de 17 de ani din cauza tuberculozei renale i-a provocat savantul alte ictusuri [3].

În a.1904, Nicolai Sclifosovschi a murit subit în urma unui nou accident vascular cerebral. Remarcabilul medic și om de știință a fost înmormântat nu departe de celebrul câmp de luptă de la Poltava. Aproape imediat după moartea lui a sosit vestea morții fiului său, Nicolai, căzut în una din luptele războiului ruso-japonez. Alt fiu, Alexandru, a dispărut, fără veste, în vâltoarea Războiului Civil [2,5].

În a.1919, moșia din satul Iacovăț unde locuia Sofia Alexandrovna, văduva lui Sclifosovschi, pe jumătate paralizată, împreună cu fiica Tamara, a fost atacată și jefuită de un detașament de bolșevici. Când au văzut pe unul din pereți portretul lui Nicolai Sclifosovschi, îmbrăcat în uniformă de general, tâlharii au ucis cu bestialitate soția și fiica lui [3].

Din cei șapte copii ai marelui chirurg doar cea mai mare din fiici, — Olga Sclifosovschi-Iacovlev, — a avut de trăit, ajungând la vârsta venerabilă de 95 ani (1865—1960) [1,5,10].

Bibliografie

1. Гольбрайт В.Р. *Галерея видных хирургов отечественной стоматологии*. Волгоград, 1984, 64 с. РР.50-52
2. Тырлова А. „Отрада“ и трагедия Николая Склифосовского: история жизни великого врача. „АиФ. Здоровье“ № 35 26/08/2010.
3. Юсин А. *Генерал русской хирургии*. „Столетник“ (газета) №12 (116) июнь 2011 года. — <http://www.golkom.ru/news/2619.html>
4. *Великие врачи: Пирогов* — <http://lechebник.info/7-40.htm>
5. *Николай Васильевич Склифосовский* — <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
6. Киселева Г. *Склифосовский Николай Васильевич* (рус.). официальный информационный сайт города Дубоссары и Дубоссарского района (5 октября 2012). Проверено 24 апреля 2015.
7. *Сегодня, 6 апреля, отмечается 179-й день рождения великого ученого, хирурга, уроженца Дубоссар Николая Склифосовского* (рус.). официальный информационный сайт города Дубоссары и Дубоссарского района (6 апреля 2015). Проверено 24 апреля 2015.
8. *Склифосовский Николай Васильевич* — http://allpersons.name/index.php?option=com_content&task=view&id=210&Itemid=11
9. *Склифосовский Николай Васильевич* — <http://www.biografuru.ru/about/sklifosovskiy/?q=5358>

10. Волкова А. *Приезжая в свое имение под Полтавой, Николай Склифосовский переходил на украинский язык*. „ФАКТЫ“ (Полтава),13.01.2015
11. Кучеренко О., Каташинская А. — *Склифосовский Николай Васильевич* — <http://kr.ua/life/497161-proklyatye-pykolaia-sklifosovskoho> (6 апреля 2015, 07:47)
12. Бойчак М.П., Сидорова Н.Н. *Николай Васильевич Склифосовский — украинские этюды (к 175-летию со дня рождения)* — <http://therapia.ua/therapia/2011-02-/sklifosovskij>
13. Крачун Г.П. *Н.В. Склифосовский (1836—1904 гг.) — выдающийся отечественный хирург, ученый-новатор, организатор высшего медицинского образования. К 175-летию со дня рождения*. Хирургия. Журнал им. Н.И. Пирогова, 2011 Khirurgiia (Mosk) 2011; 12: 78
14. Літвак А.І. М.В. *Склифосовський і Україна* / А.І. Літвак // Тези доповідей X Конгресу світової федерації українських лікарських товариств. 26-28 серпня 2004 р. (м. Чернівці). — Чернівці, Київ, Чикаго, 2004. — С. 686.
15. *Склифосовский — хирург европейской войны XIX столетия* — <http://voenternet.ru/doctormore/2014/04/08>
16. *Склифосовский, Николай Васильевич* // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). — СПб., 1890—1907.
17. Vacarciu L. *Politehnica Moldovei — simbol al progresului nostru*. Universitatea Tehnică a Moldovei la un semicentenar. P.15. — http://utm.md/meridian/2014/0_Meridian_Ingineresc_nr3_2014.pdf.
18. Васильев К.К., Трусова М.В., Подлубная Э.А., Калиманов К.И. *К 150-летию первой овариотомии в Одессе: Николай Васильевич Склифосовский (1836—1904)*. Интегративная Антропология, № 1 (23) 2014. Рр. 73-78.
19. *Современный врач через призму добродетелей Аристотеля* // Молодежный научный форум: Гуманитарные науки: электр. сб. ст. по материалам XVIII-XIX студ. междунар. заочной науч.-практ. конф. — М.: „МЦНО“. — 2014 — № 9-10(16)
20. Шатохина А. *Трудное детство и блестящая карьера. Как Склифосовский стал гением хирургии*. 00:05«АиФ» (06/04/2016).
21. Бадиева Л. И. *Светя другим, сгораю сам (180 лет со дня рождения Н. В. Склифосовского)*. http://nb-ra.ru/departments/chitalnuy_zal/downloads/svetya_drugim.pdf
22. Кованов В.В. *Н.В. Склифосовский (1836—1904)* - М.: Медгиз, 1952. - 239с.
23. *Историческая записка о состоянии и действиях гимназии, состоящей при Ришельевском лицее, за 1847—1848-й академический год* // Одесский вестник. — 1848, 25 сентября. — № 77. — С. 403-404.
24. *Открытие второй гимназии в Одессе* // Одесский вестник. — 1848, 23 октября. — № 85. — С. 445.
25. *Дело Совета Императорского Московского университета о принятии в студенты Николая Склифосовского* // Центральный государственный архив г. Москвы. — Ф. 418. — Оп. 23. — Д. 459. — 15 л.